

Kortlægning af folkeskolers brug af friluftsliv

– med fokus på idrætsundervisningen

Udarbejdet for Friluftsrådet, maj 2017

A large, light blue, curved graphic element on the right side of the cover, resembling a stylized 'C' or a partial circle, set against a darker blue background.

Kortlægning af folkeskolers brug af friluftsliv – med fokus på idrætsundervisningen

Baselinemåling gennemført af Oxford Research for Friluftsrådet

Maj 2017

Om Oxford Research Knowledge for a better society

Oxford Research er en specialiseret videnvirksomhed med fokus på velfærdsområderne og erhvervs- og regionaludvikling.

Oxford Research gennemfører skræddersyede analyser, implementeringsevalueringer og effektevalueringer for offentlige myndigheder, fonde og organisationer i civilsamfundet. Vi rådgiver også om strategiudvikling, faciliterer udviklingsprocesser og formidler vores viden på undervisningsforløb og seminarer. Vi kombinerer akademisk fordybelse, strategisk forståelse og god kommunikation – på den måde skaber vi anvendelsesorienteret viden, der kan gøre en forskel.

Oxford Research er grundlagt i 1995 og har selskaber i Danmark, Norge, Sverige og Finland. Oxford Research er en del af Oxford Gruppen.

Oxford Research A/S
Falkoner Alle 20, 4.
2000 Frederiksberg C
Danmark
(+45) 33 69 13 69
office@oxfordresearch.dk
www.oxfordresearch.dk

Indhold

1. Baggrund	1
2. Resultater	1
3. Metode og datagrundlag	13
4. Kvalitative interviews	16
4.1 Resultater	16
Bilag: Besvarelser fordelt på kommuner	20

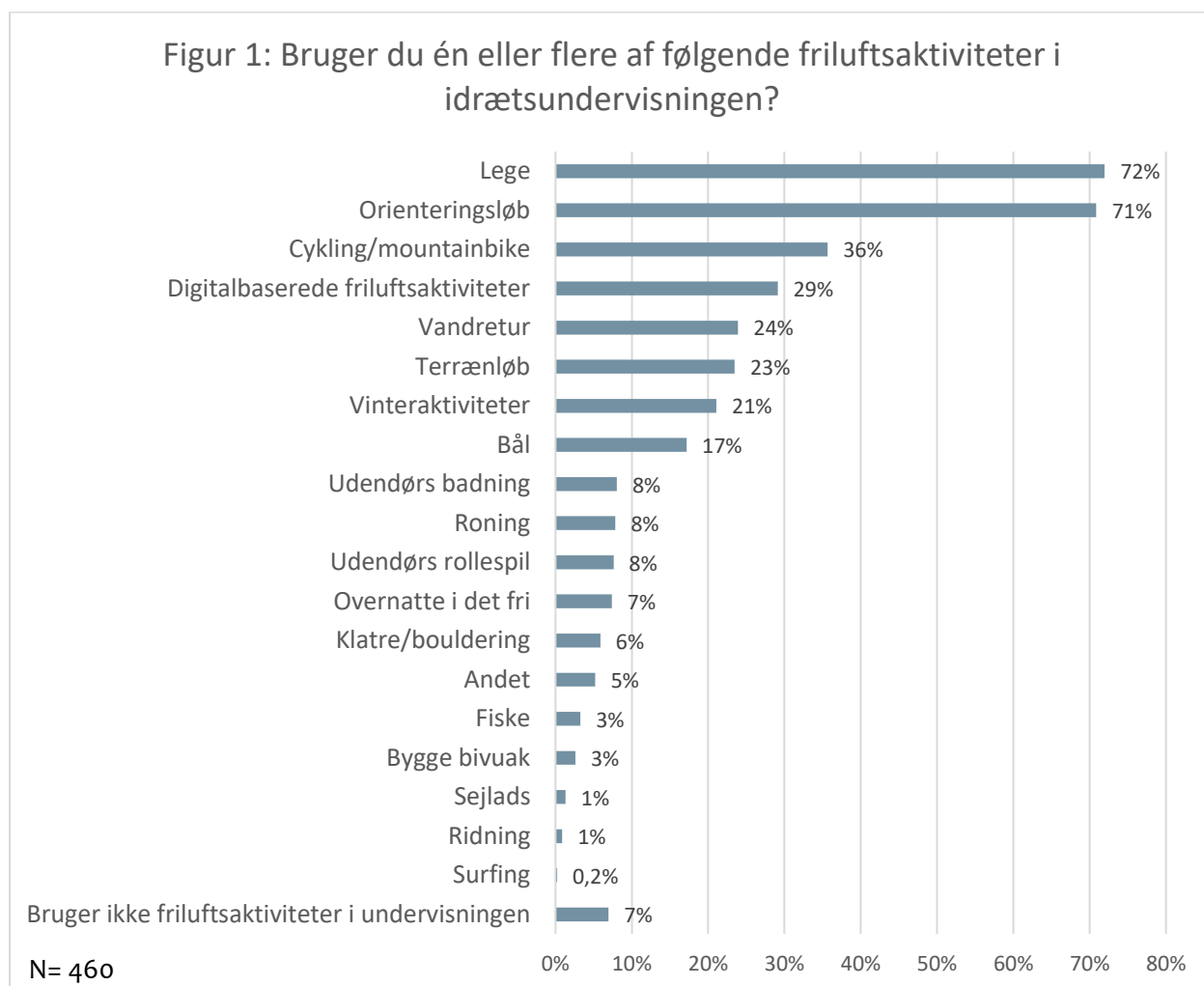
1. Baggrund

Friluftsrådet vil med et nyt projekt styrke folkeskolers brug af, og viden om naturen og friluftsliv. I den forbindelse har Friluftsrådet bedt Oxford Research om at gennemføre en surveyundersøgelse. Surveyundersøgelsen har til formål at afdække, i hvilken grad, de danske folkeskoler sætter friluftsliv på skoleskemaet, med fokus på idrætsundervisningen.

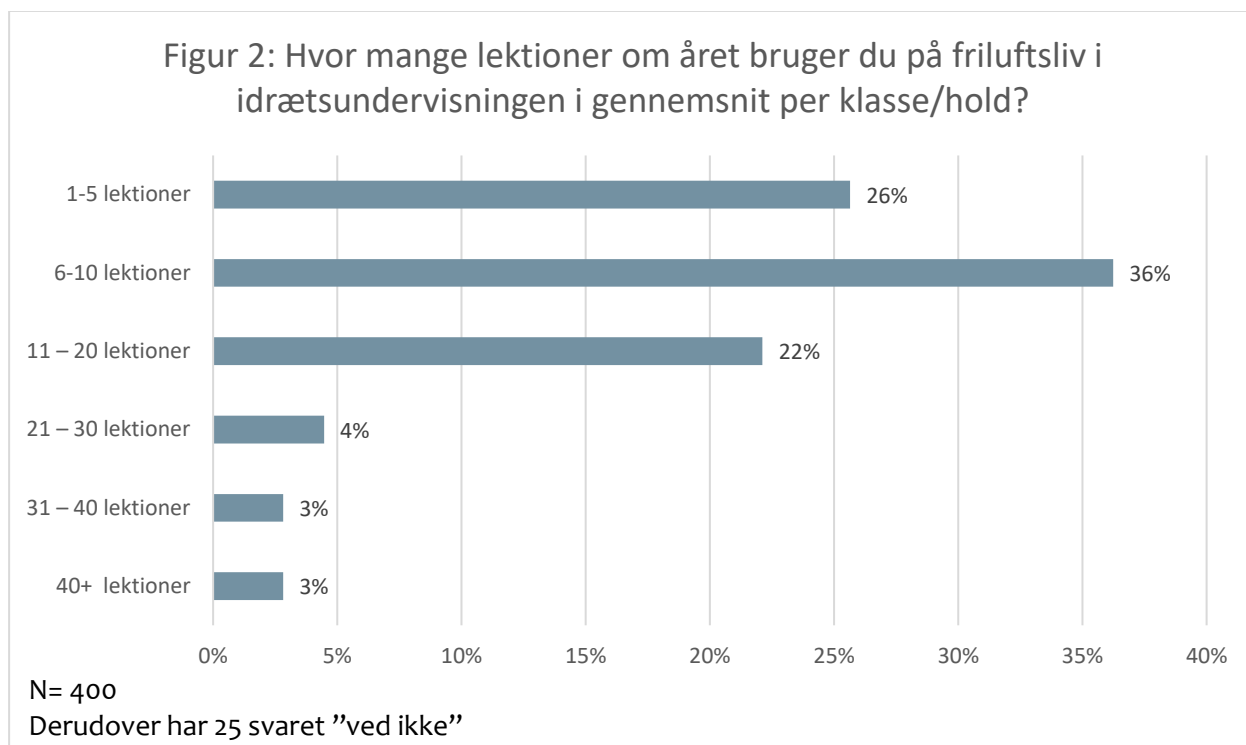
Undersøgelsen vil blive gennemført ad to omgange, hhv. forud for projektet (baselinemåling) og efter projektet (follow-up). Denne tabelrapport præsenterer resultatet af baselinemålingen.

2. Resultater

I dette afsnit præsenteres resultaterne fra baselinemålingen. Resultaterne præsenteres som figurer nedenfor.

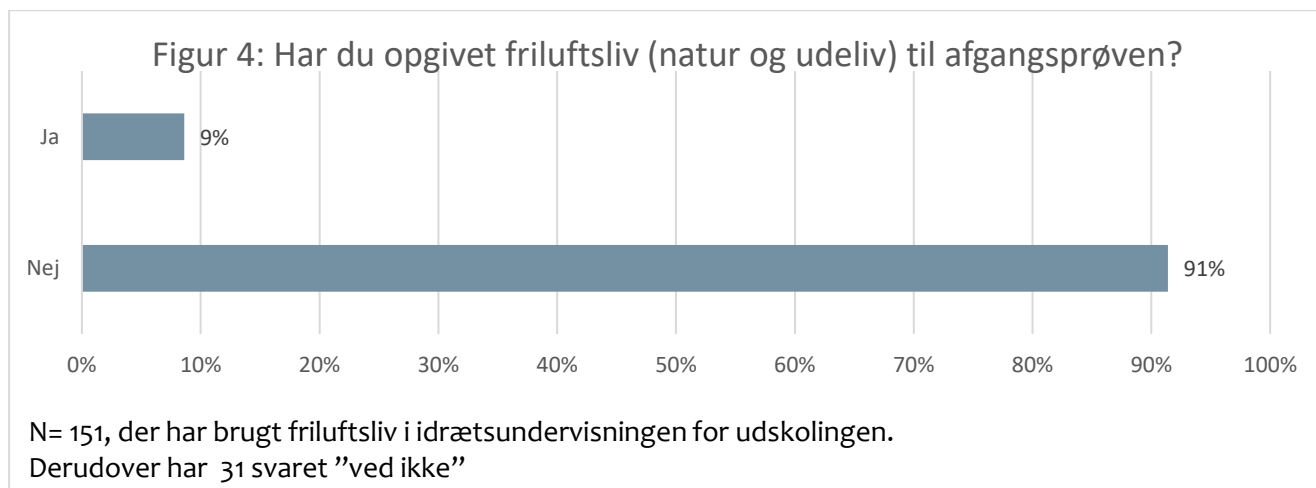
72 % angiver, at de bruger lege som friluftslivsaktivitet i idrætsundervisningen. Med lege menes f.eks. vikingelege, ”tag fat” eller røver og soldater. Respondenter, der har svaret *Andet* til spørgsmålet, har haft mulighed for at uddybe. De har angivet udendørs spil, golf, tennis, besøg på naturskoler, besøg på naturlejepladser og biologiture som friluftslivsaktiviteter.

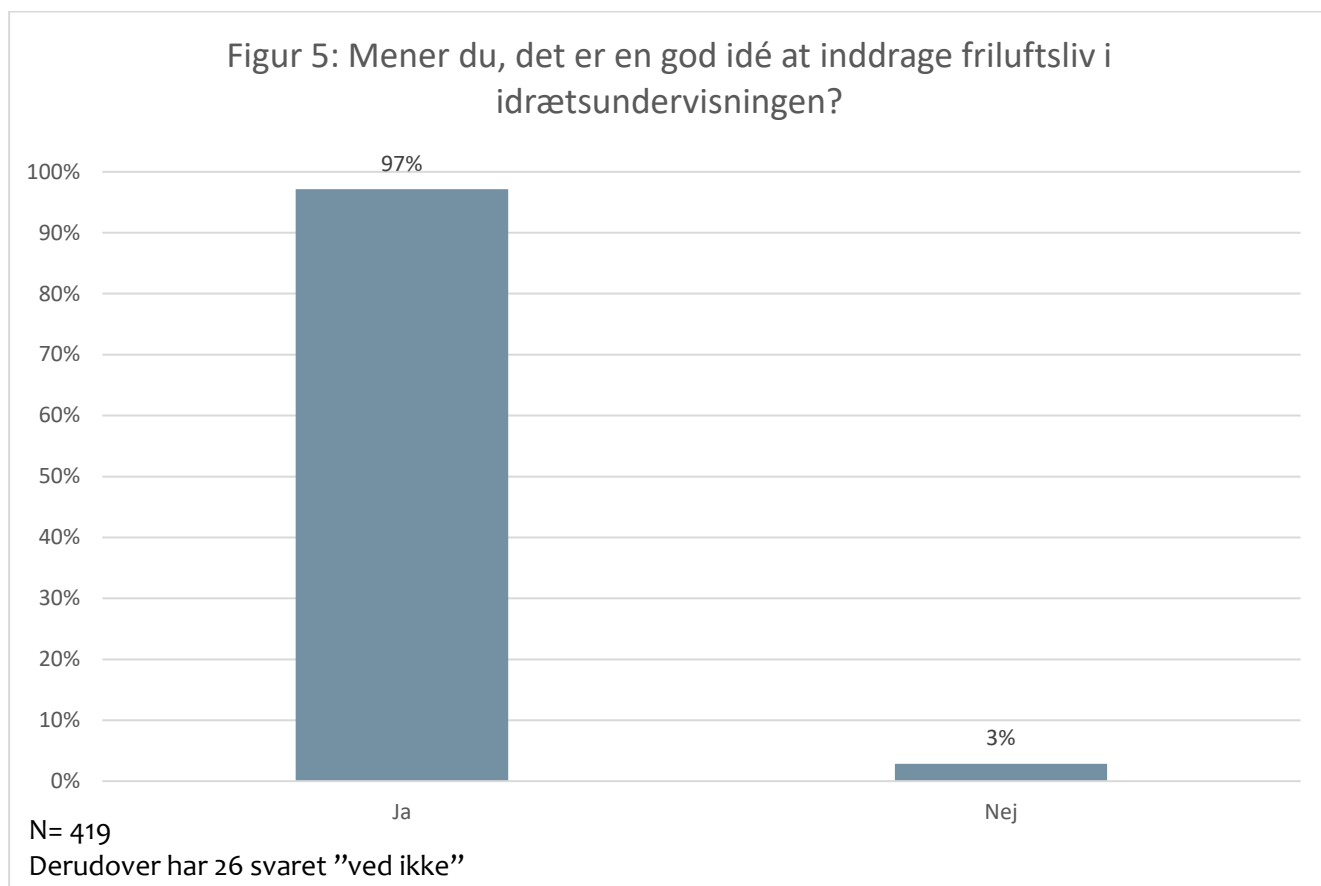
Spørgsmålet i figur 2 stilles kun til de respondenter, der har svaret at de bruger friluftslivsaktiviteter i idrætsundervisningen.

Spørgsmålet i figur 3 stilles kun til de respondenter, der har svaret at de bruger friluftaktiviteter i idrætsundervisningen.

Spørgsmålet i figur 4 stilles kun til de respondenter, der har svaret at de bruger friluftaktiviteter i idrætsundervisningen på udskoling.

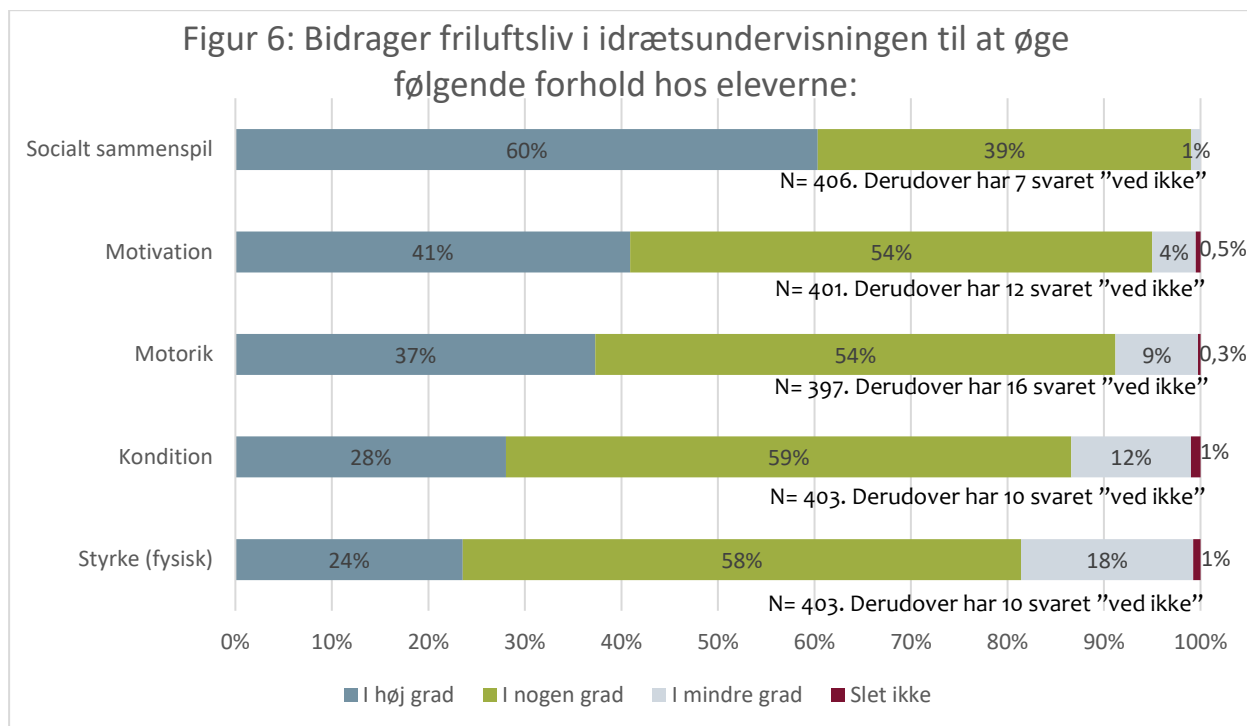

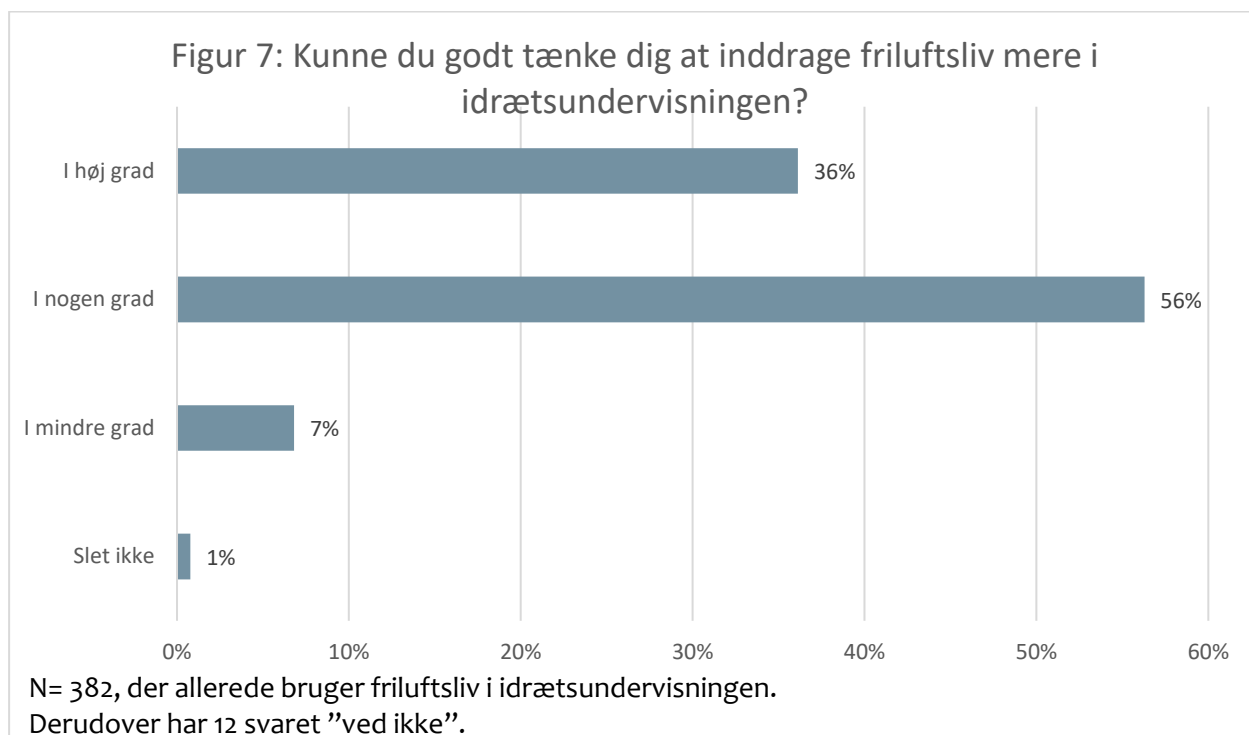
De 407 respondenter der i figur 5 har svaret, at de mener, at det er en god idé at inddrage friluftsliv i undervisningen, er blevet bedt om at beskrive særlige fordele herved. Et sammendrag af deres svar præsenteres herunder:

- Naturen er et 'gratis' læringssted.
- Godt med vekslende læringsrum.
- Oplagt til samarbejde mellem fag.
- At gøre eleverne bevidste om hvad man kan i naturen/deres nærområde.
- Mulighed for at udfordre elevernes grænser.
- Børn der ikke normalt har idrætsfaglige kompetencer, kan bedre komme i spil.

De 12 idrætslærere der i figur 5 omvendt svarede, at de ikke mener, at det ikke er en god idé, at inddrage friluftsliv i idrætsundervisningen, er blevet bedt om at beskrive, hvorfor de ikke mener det er en god ide. Et sammendrag af deres svar, præsenteres herunder:

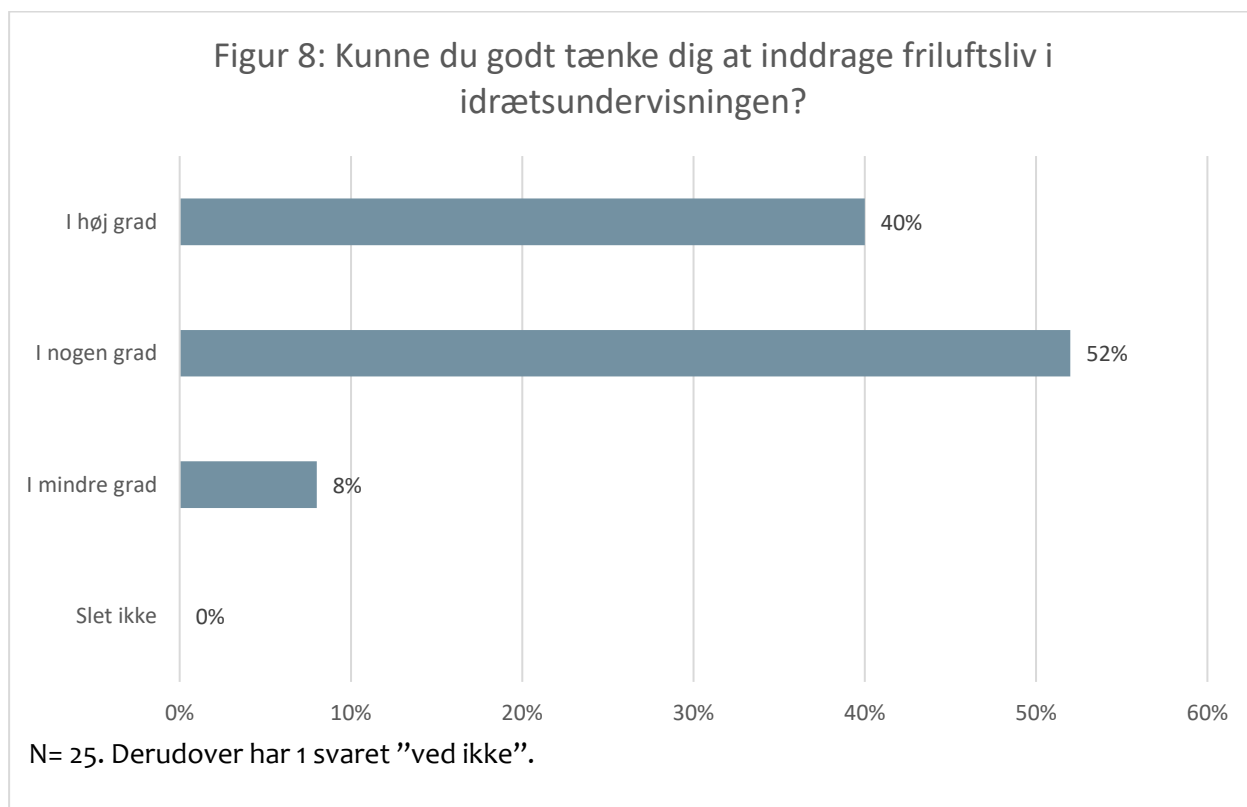
- Logistik: aktiviteterne placeret ift. skolen
- Pensum: Der er en del på programmet i idræt, ift. til både teori og praksis.
- Tid: Det kræver en del forberedelsestid.

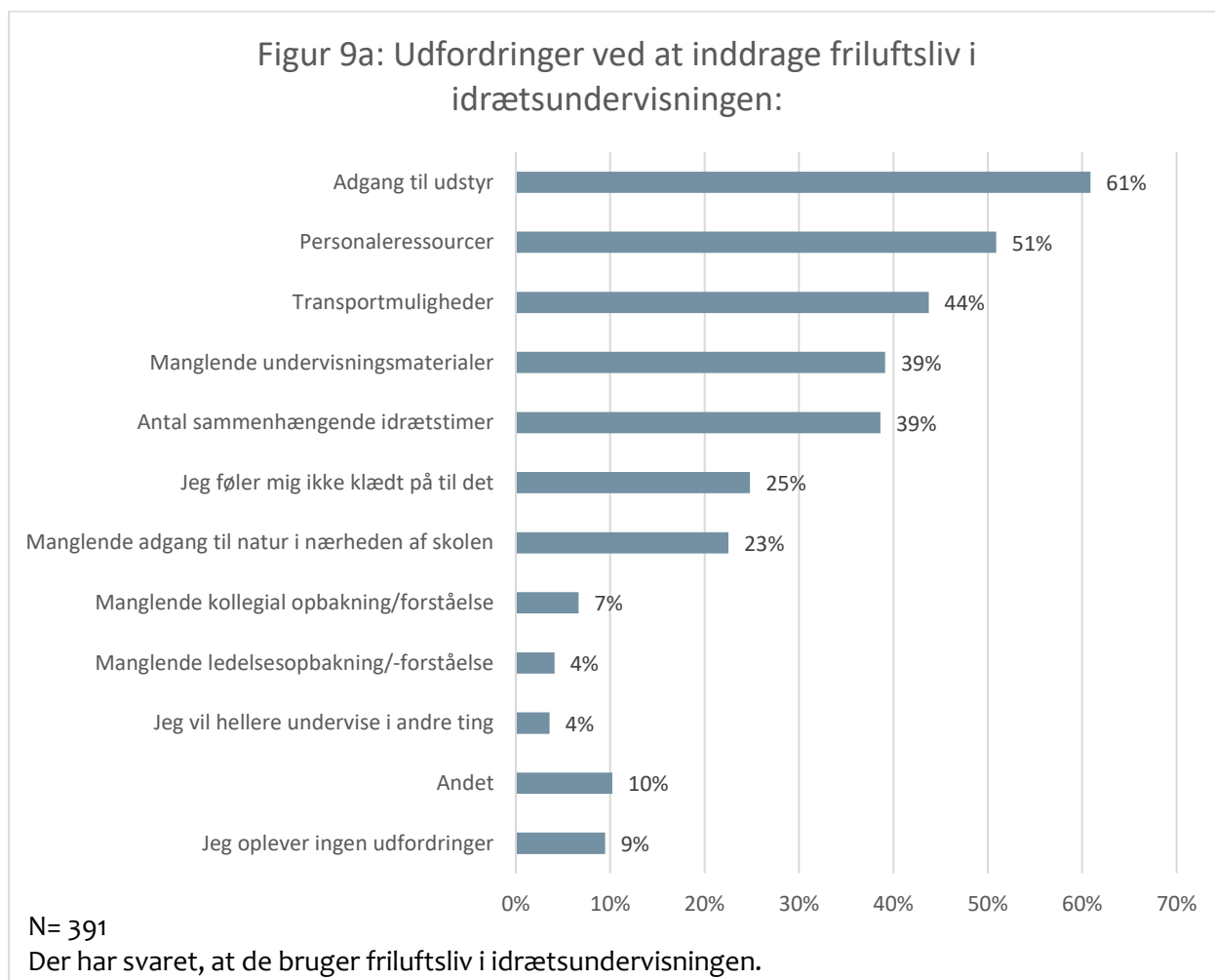

Spørgsmålet i figur 7 er kun blevet stillet til de idrætslærere der har svaret, at de bruger friluftsliv i idrætsundervisningen.

Der er ingen statistisk signifikant sammenhæng mellem, hvor mange lektioner man bruger på friluftsliv pr. klasse/hold, og hvorvidt man kunne tænke sig at inddrage friluftsliv mere i undervisningen.

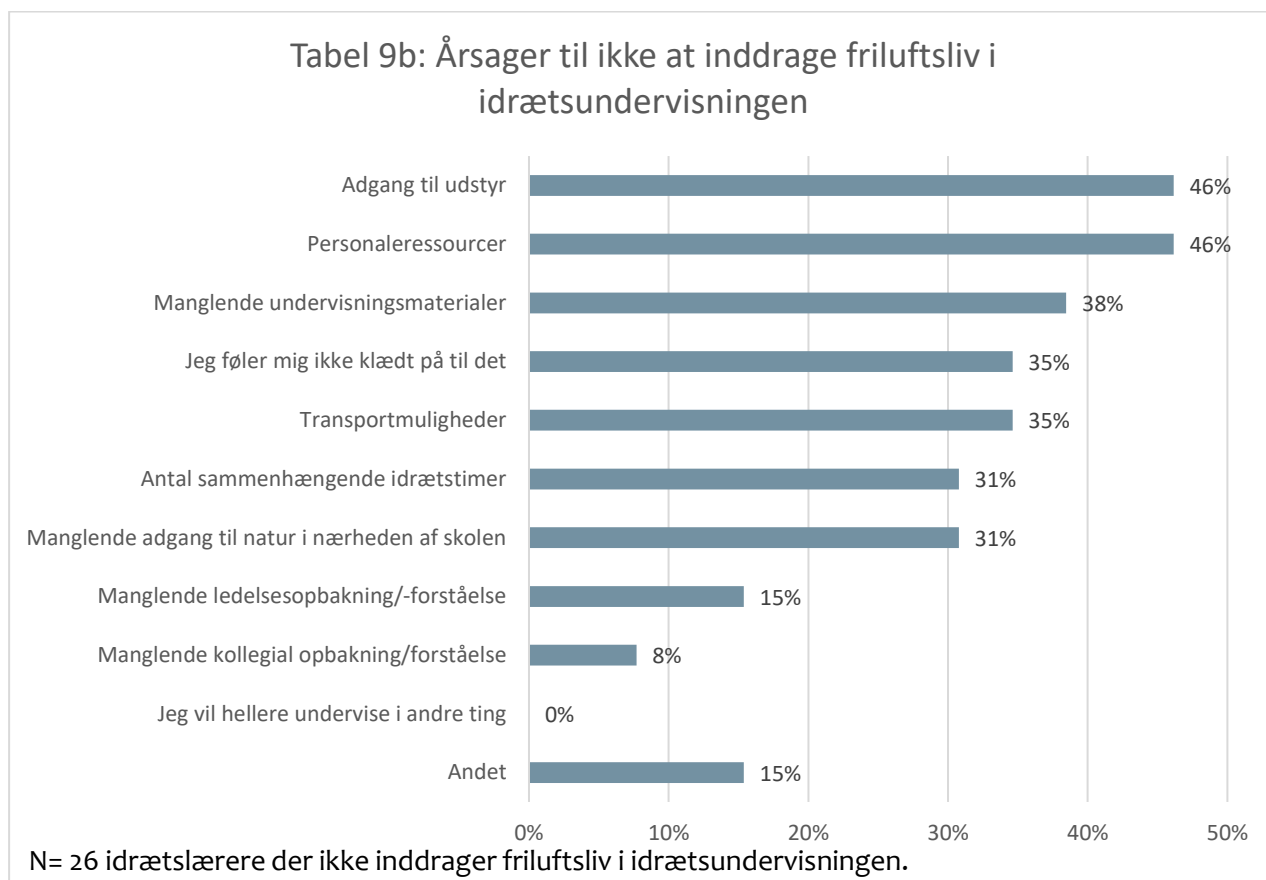

Spørgsmålet i figur 8 er kun blevet stillet til de idrætslærere der har svaret, at de ikke bruger friluftsliv i idrætsundervisningen.

Spørgsmålet i figur 9a er kun blevet stillet til de idrætslærere der har svaret, at de bruger friluftsliv i idrætsundervisningen. De respondenter, der har svaret *Andet* til spørgsmålet i figur 9, er blevet bedt om at uddybe hvilke udfordringer de oplever. Svarende er samlet herunder:

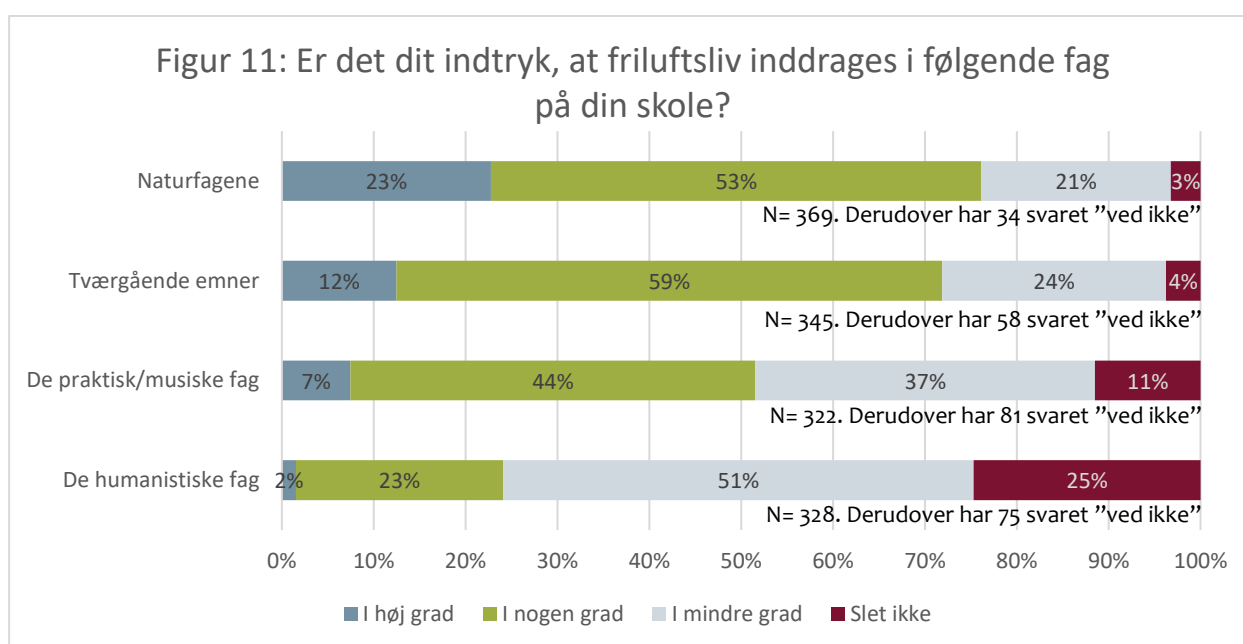
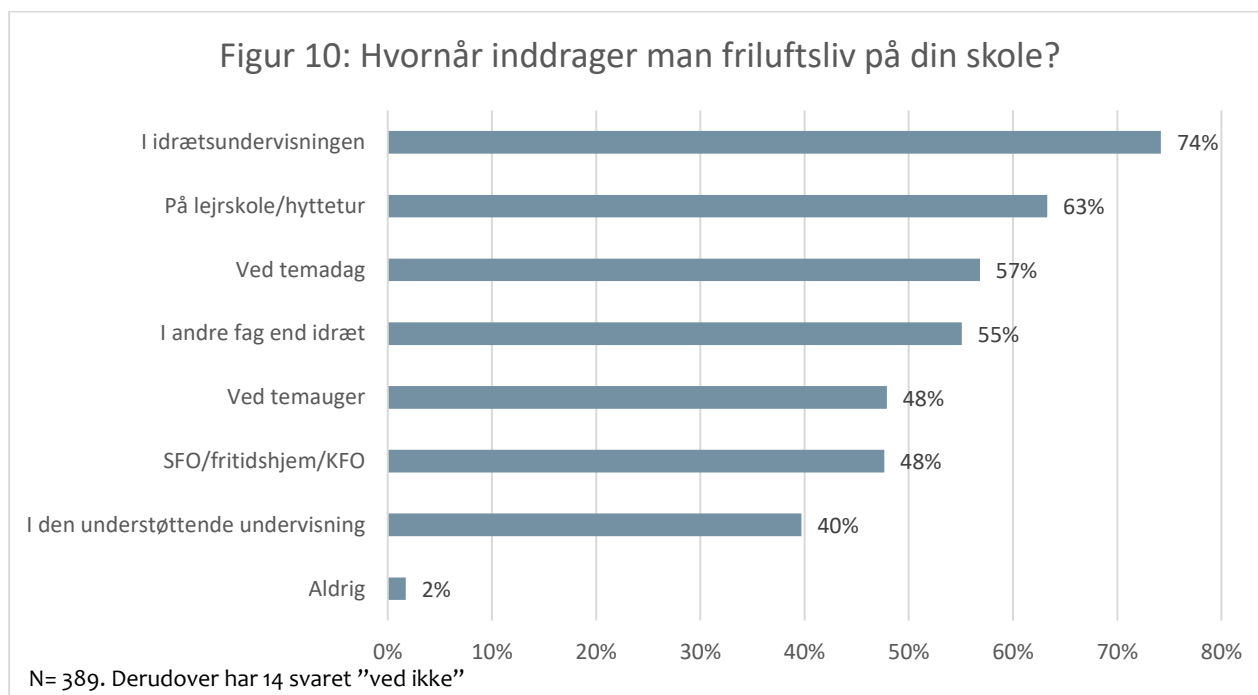
- Manglende fantasi/inspiration.
- Manglende elev motivation.
- Svært at nå igennem eksamenspensum.
- Personale ressourcer i klasser med mange inklusionsbørn.

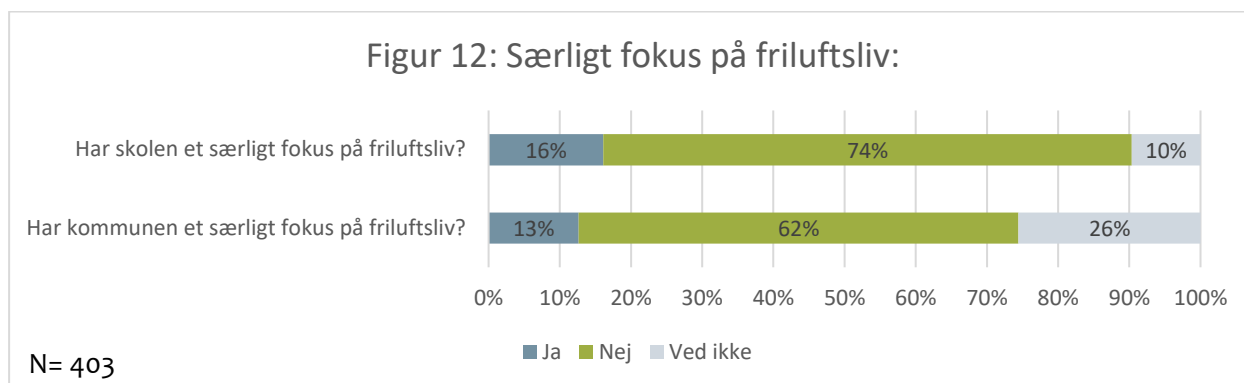

Spørgsmålet i figur 9b er kun blevet stillet til de idrætslærere der har svaret, at de ikke bruger friluftsliv i idrætsundervisningen. I *andet*-kategorien har nogle af idrætslærerne uddybet årsagerne:

- Manglende erfaring.
- Manglende offentlige områder.
- Vejret.

De følgende figurer omhandler brug af friluftsliv i andre sammenhænge end idrætsundervisningen. Figurerne er baseret på idrætslærernes besvarelser og dermed på deres kendskab til brugen i andre sammenhænge.

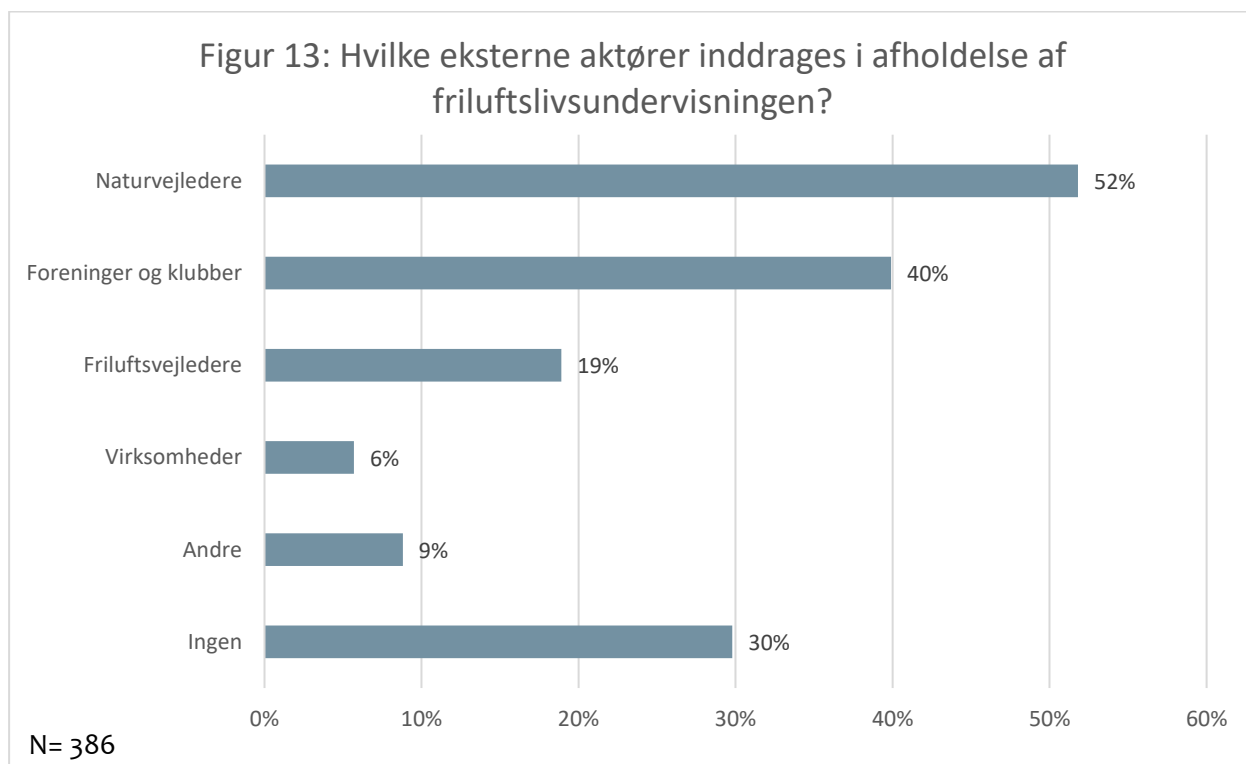
Idrætslærere, på de skoler der har et fokus på friluftsliv, bruger flere timer på at undervise i friluftsliv pr. klasse/hold end idrætslærere, på de skoler der ikke har et fokus på friluftsliv, gør. Denne sammenhæng er statistisk signifikant.

De idrætslærere der i figur 12 angav, at de på skolen har et særligt fokus på friluftsliv, er blevet bedt om at uddybe dette fokus. Et sammendrag af svarene ses herunder:

- Tilbyder valgfag i friluftsliv.
- Profilerer sig som udeskole.
- Laver undervisningsmateriale til udemoduler i alle fag.
- Inddrager nærliggende naturområder.

De idrætslærere der i figur 12 angav, at der i kommunen er et særligt fokus på friluftsliv, er blevet bedt om at uddybe dette fokus. Et sammendrag af svarene ses herunder:

- Udlåning af grej.
- Fastansat friluftslivressourceperson, som skolerne kan trække på.
- Tilskud til ture.
- Forskellige tiltag som slogan og anden profilering.

3. Metode og datagrundlag

Surveyundersøgelsen er udarbejdet i tæt samarbejde med Friluftsrådet. For at validere såvel indhold som design er surveyen inden udsendelse blevet pilottestet blandt fire idrætslærere fra folkeskoler. Surveyen er revideret efter indledende pilottests og herefter testet igen. Efter endelig justering er undersøgelsen udsendt.

Surveyundersøgelsen er gennemført som en totalpopulationsundersøgelse og er udsendt som et åbent link pr. e-mail til samtlige folkeskoler registreret i Undervisningsministeriets institutionsregister (1377 folkeskoler pr. 01.02.2017), med en forespørgsel om, at videresende den til skolens idrætslærere.

For at sikre en så høj og repræsentativ svarprocent som muligt er der udsendt to påmindelser pr. mail. Derudover er påmindelserne suppleret med opfølgende telefonisk kontakt til skoler i kommuner med meget få eller ingen besvarelser. Det kan dog ikke udelukkes, at undersøgelsen primært er blevet besvaret af f.eks. idrætslærere med en særlig interesse i friluftsliv, og det er ikke muligt at vurdere, om undersøgelsens resultater er repræsentative for den samlede population af idrætslærere i folkeskolen.

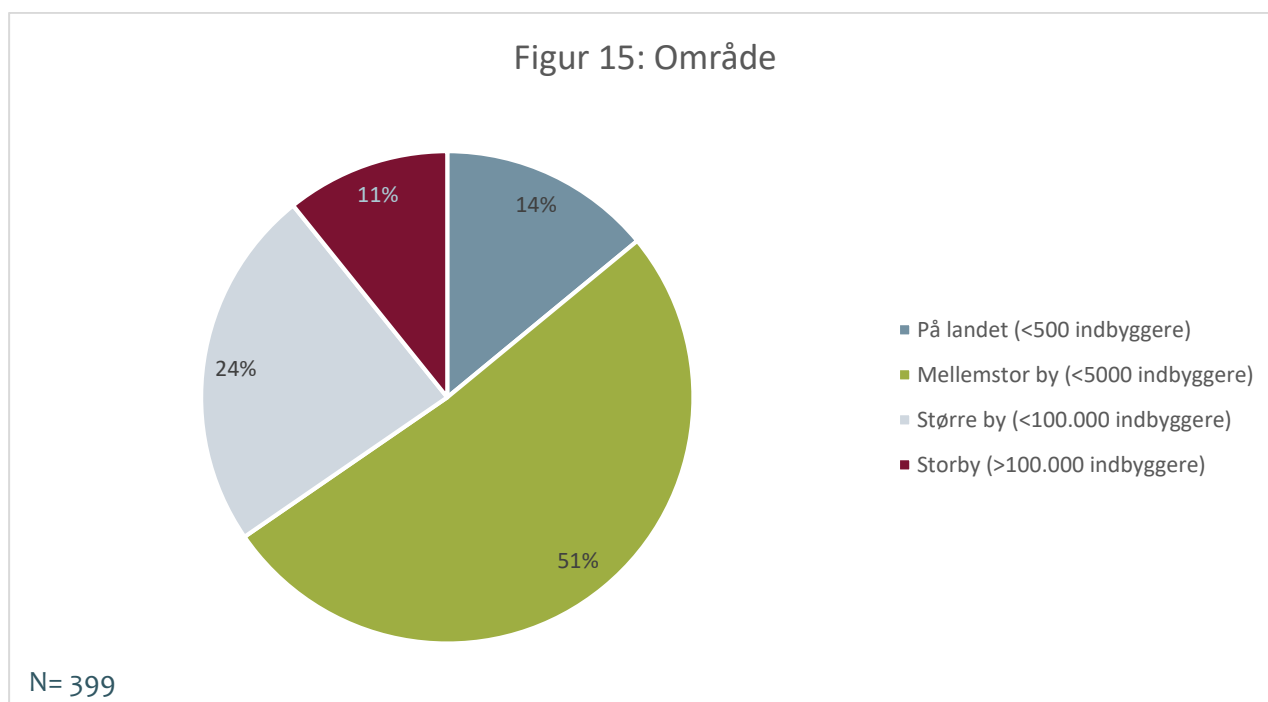
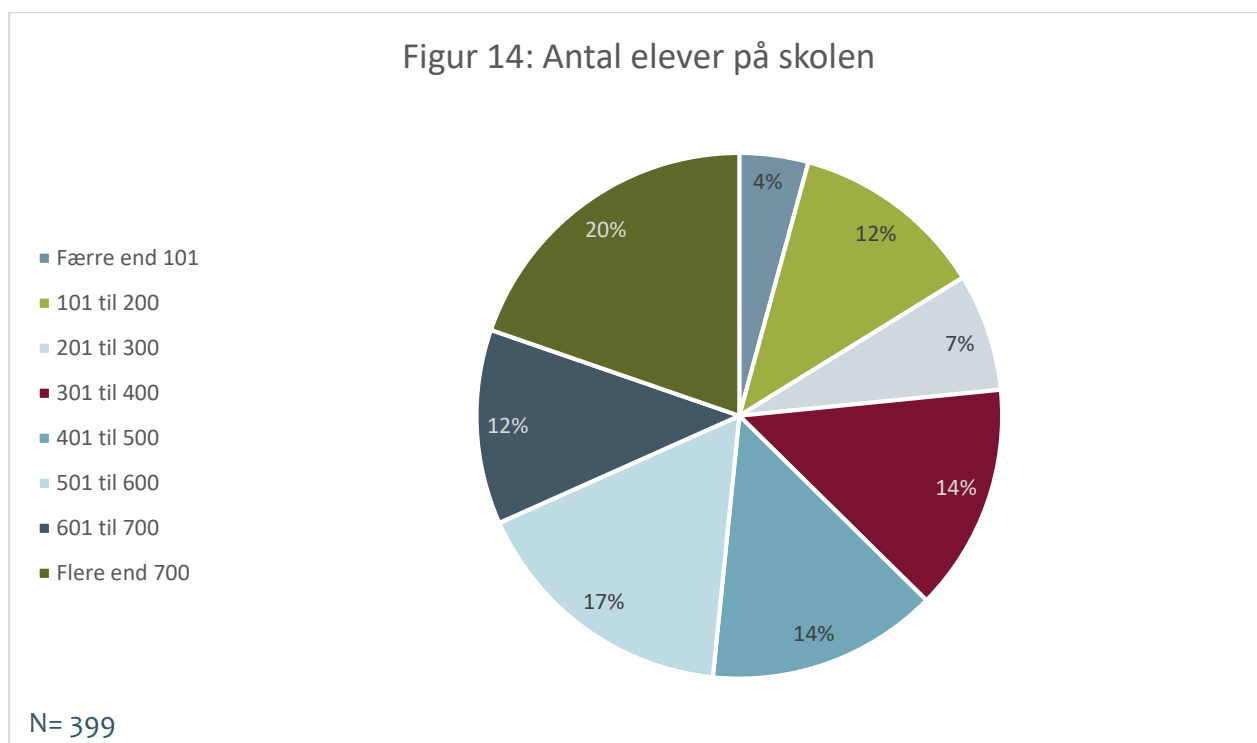
Denne proces har sikret svar fra skoler i 85 kommuner, jævnt fordelt i landet¹. Tabel 1 giver et overblik over antal fuldførte besvarelser, antal besvarelser med løbende frafald igennem spørgeskemaet og det totale antal besvarelser.

	Antal	Pct.
Fuldført	397	86
Løbende frafald	63	14
I alt	460	100

Analyserne i denne rapport er baseret på både fuldførte besvarelser og besvarelser med løbende frafald.

¹ Se bilag 1: Besvarelser fordelt på kommuner. Bemærk at antal svar pr. kommune ikke summer til antal svar i alt jf. tabel 1. Det skyldes at spørgsmålet om hvilken kommune man kommer fra, er et af de sidste spørgsmål i spørgeskemaet, og de respondenter der er faldet fra løbende har derfor ikke besvaret dette spørgsmål. Respondenter angivet i feltet *løbende frafald* i tabel 1, har for de flestes vedkommende ikke angivet hvilken kommune, de kommer fra.

Figurerne 14 og 15 præsenterer karakteristika ved de skoler, der indgår i undersøgelsen.

Figur 15 illustrerer fordelingen af skoler i storby, større by, mellemstor by og på landet. På baggrund af tidligere erfaringer fra skoleområdet kan Oxford Research ikke udelukke, at respondenterne i højere grad har forholdt sig til ordlyden fremfor de i parentes angivne indbyggertal, da der er en uforholdsmæssig stor andel skoler i kategorien mellemstor by.

4. Kvalitative interviews

For at få en dybdegående forståelse af skolernes organisatoriske og kontekstuelle forhold samt identificere fremmere og hæmmere for at skoler, i højere grad, sætter natur og friluftsliv på skoleskemaet, har Oxford Research indledningsvist gennemført desk-research samt fire eksplorative interviews med relevante aktører.

Der er foretaget interview med en repræsentant fra hhv. Dansk Lærerforening og Dansk Skoleidræt samt én idrætslærer og en selvstændig naturguide med kendskab til folkeskoleområdet.

4.1 RESULTATER

I dette afsnit er resultaterne fra de fire indledende interviews sammenfattet under hvert spørgsmål i interviewguiden.

Hvilken rolle oplever du, at "friluftsliv" spiller i grundskolen i dag?

- Oplever at mange lærere ikke er klædt på til at tage eleverne med ud i naturen. Det skyldes først og fremmest en ikke tilstrækkelig prioritering på læreruddannelsen.
- Hvis ikke lærerne har interesse for friluftsliv og natur fra andre sammenhænge, så er de klædt dårligt på.
- Friluftsliv er et timeløst fag – det er derfor frivilligt – og meget geografisk bestemt.
- Det er min opfattelse, at det findes på nogle skoler, men ikke generelt – få steder fungerer det, men er bundet op på ildsjæle med særlige kompetencer, der opretter valgfag i udeliv.

Hvilke fordele er der ved at inddrage det i undervisningen?

- Eleverne er meget mere motiverede. Der er mange pædagogiske initiativer, som opstår helt naturligt i naturen: "Når det foregår under åben himmel så bliver alle de pædagogiske situationer serveret på et sølvfad" "I klasselokalet skal du konstruere dem".
- Det kommer an på hvilken type undervisning – idræt eller fagfaglig, hvor det skal hænges op på læringsmål. Handler det blot om det mere bevægelsesagtige, er der fokus på motorik osv. Du kan lave det samme ude som inde, men det giver mere ude.
- Friluftsliv tilgodeser de vilde drenge. De kan få brændt overskudsenergi af.
- Håb om at de synes, det er sjovt og spændende, så de senere i livet bruger naturen frem for computerspil. "Sunde interesser".
- Undervisning i naturen giver bedre kendskab og forståelse. Eleverne fanger denne type undervisning bedre, end hvis de sad i et klasselokale. Når man ser og mærker så forstås det bedre. Vi går ind for at undervisning bliver anvendelsesorienteret – både ude og inde.

Hvor udbredt oplever du, at "friluftsliv" og "Natur og udeliv" er i skolerne i dag?

- Det hviler meget på den enkelte lærers personlige engagement. Nogle skoler kommer meget ud og andre skoler kommer slet ikke ud. Det er personafhængigt og afhængigt af skolens fysiske placering.
- Det er på skemaet på nogle privat- og efterskoler. Det er ikke systematisk på skemaet i folkeskoler.
- Uden helt at vide det, så tror jeg ikke at det er ret udbredt. Noget der er båret af, at der er nogle, der brænder for det.
- Det findes på skoler med decideret udeskole-profil, og så dem med naturskoler i nærheden, hvor der er vejledere, der har det meget inde under huden. Men det er meget forskelligt fra kommune til kommune.
- Det afhænger af skolernes placering ift. naturen.

I hvilke fag inddrages det?

- Når skolerne tager ud i naturen er det primært idrætslærerne, som er årsag til, at de kommer afsted.
- Dansk: gå ud og filme historien bag et maleri – hvad skete der før og efter.
- Billedkunst: on site maleri.
- Matematik: mest i forbindelse med emneuger.
- Man kan både have det i fagfaglige fag, men også idræt.
- Skolernes motionsdag: afholdt i skoven.

I hvilket omfang er det en del af afgangsprøven i fx idræt?

- På nogle gymnasier kan du komme til eksamen i fx kajak, mm., men her er det igen afhængigt af lærernes personlige præferencer og formåen.
- I idræt er det et fastlagt læringsmål, hvor i mod det er undefineret i f.eks. dansk, hvorfor det vil være et vidt begreb, at sige om man anvender friluftsliv.

Har du oplevet nogle eksempler på, hvordan man arbejder med emnet i skolerne?

- Århus kommunale skolevæsen har på et tidspunkt sendt alle lærere på kursus i friluftsliv. Kommunen satte udstyr til rådighed for lærerne, når de tog elever med ud.
- Typisk er friluft og natur noget der praktiseres i lejrskoleregi: Kano, klatrevæg, lave bål, mm
- I idrætsundervisningen: svømning udendørs, orienteringsløb, rundbold og M-bold, løb, forhindringsløb, cykle/mountainbike i skoven, træklating med sikkerhedsudstyr, sejle i kajak og hjemmelavede tømmerflåder.
- Tårnby har et aktivt naturliv – både matematik, fysik, naturfag osv. De gør stor brug af naturvejledere på Tårnby naturskole og gør brug af uderum i alle fag. Hver onsdag er de ude, hvor eleverne vælger sig på emner under temaet krop og bevægelse.

- I Norge taler man kulturelt om naturen – de har 6 obligatoriske friluftstimer. De skal kulturelt dannes i naturen. De skal lære at færdes i naturen med iboende værdier. I Danmark er naturen en anderledes blød værdi.
- Udeskole: der er ca. 10-12 stk. i Danmark med aktivt udeliv med undervisning.
- Fiske i fjorden, se på dyr og dyrespor i skoven. Lave mad af de ting man kan finde og fange.

Hvilke barrierer er der for at inddrage friluftsliv i grundskolens undervisning?

- Skolens fysiske placering og lærernes færdigheder og interesse. Det er typisk mandlige lærere der tager med på friluftsture. Ungerne kommer sjældent på en tur som læreren ikke vil med på. Her spiller frygt, komfort og interesse hos lærerne en stor rolle.
- Hele vejen rundt omkring friluftsliv i skolen er der er sikkerhedsaspekt, som er svært at tilgodese fordi der er så mange sikkerhedskrav og lærerne er bange for at tage af sted fordi de ikke føler sig ordentligt klædt på. Fx har Præstøulykken skræmt livet af så mange. Alt hvad der hedder kanosejlads er gået i stå i folkeskolesammenhænge. Der er en alt for høj grad af beskyttelse og kontrol fra skolens side. Det er meget bremsende for aktiviteterne.
- Større skoler, der ligger inde midt i byer, hvor der ikke er noget natur i nærheden.
- Om læreren har fagligt fundament for det, det er svært at koble det op på faglighed, hvis man ikke har viden og tid. Dem der gør det har personlig interesse.
- Hvis der ikke fra kommunen er lagt op til prioritering af friluftsliv.
- Strukturen på skoledagen giver ikke læreren mulighed for at tage ud i naturen. Der er ikke sammenhængende timer/tid/ fleksibilitet til at kunne tage ud og lave opgaver og nå hjem og arbejde. Når tiden er fragmenteret er det svært.
- Økonomisk: skoler har ikke økonomi til materialer til anvendelsesorienteret undervisning, og transport for skoler, der ikke er tæt på naturområder er dyr.
- Kravene er i dag meget faglige, hvorfor mange forfalder til bøger og ikke har tid til at komme ud, men det er en forkert tankegang – man skal ud og begribe verden.
- Så længe det er et frivilligt fag fra politisk hold, er det svært.

Hvilke fremmere er der for at inddrage friluftsliv i grundskolens undervisning?

- Hvis man på skolerne er opmærksomme på at få ansat lærere som er dedikerede friluftsfolk.
- Der skal også være en kultur blandt forældrene om, at når man får besked om at møde op med cykel onsdag morgen, så gør man det.
- Politiske beslutninger fra kommunen og fra skoleledelsen.
- Materiale fra friluftsrådet, der lige kan hives frem.
- Kompetenceudvikling af lærerne.
- Aktiv transport – nogle skoler har indkøbt cykler og hjelme, så de nemt kommer frem.
- Tradition og kultur: Hvis det bliver tradition og kultur, så er det jo bare noget man gør. Jeg er netop med i et udvalg om en National strategi for videnskabsfag – her har vi netop talt om,

hvorledes man fremmer udeliv, her kom det op med naturfagsvejledere, der kunne inspirere til at få omsat faglige mål og hvordan man gør det i naturen.

- Det burde indgå på læreruddannelsen af inddrage udeliv. Lærerne skal have den tilstrækkelige viden om naturen og skal kunne forholde sig til sikkerhed i naturen.
- Skolebørn bør kunne transporteres gratis, dette ville fremme udeliv enormt – også kulturelle ture.
- Der hvor kommunen lægger op til det, sker der ting. Det kan desuden være tidskrævende at komme til natur – men en kompetent lærer kan godt arbejde med friluft i byen.

Hvilken rolle spiller skoleledelsen?

- De skal ansætte de rigtige lærere - dedikerede mennesker inden for friluft.
- Ledelse og ikke mindst kollegaer, kan støtte op om det, hvis man vil tage eleverne med på tur en hel dag. Måske er det mest en kultur, der kan fremdyrkes på små skoler. Men meget kan organiseres, hvis viljen er der.
- Ofte er det op til den enkelte lærer, ledelsen blander sig sjældent i undervisningen – kun når man laver en decideret udeskole, så er ledelsen aktiv i beslutningen. Og når kommunen har friluftspolitik så hopper skoleledelsen på. Det kan sammenholdes med bevægelse i skolen, som først kom ind, da det blev et lovkrav, så blev det italesat. Så først når friluftsliv bliver lov, vil der tages initiativer. Men friluftsliv er også et didaktisk trak ligesom skak kan være det, så det handler jo også om, hvad man vælger at anvende i sin undervisning. De timeløse fag bliver nedprioriteret ligesom sundhed, da der er run på i skolen. Det skal komme fra ildsjæle eller kommunen.
- Vi ved ret præcist at skolelederens deltagelse i beslutningen om prioriteringen af friluftsliv er meget vigtigt. Det er en vigtig fremmer.
- Der er vide rammer og luft til at arbejde med friluftsliv i loven. Man skal bare have ideerne til det og opbakning fra kollegaer og leder.
- Det er sjældent at en skoleleder tænker, vi mangler lige nogle kompetencer på dette felt. Det er en mangelvare.

Bilag: Besvarelser fordelt på kommuner

Besvarelser	
Allerød	13
Assens	4
Billund	3
Bornholm	5
Brøndby	2
Brønderslev	1
Dragør	2
Esbjerg	15
Fanø	3
Favrskov	1
Faxe	5
Fredensborg	1
Fredericia	3
Frederiksberg	1
Frederikshavn	9
Frederikssund	2
Furesø	4
Faaborg-Midtfyn	10
Gentofte	5
Gladsaxe	3
Greve	2
Gribskov	6
Guldborgsund	5
Haderslev	5
Halsnæs	1
Hedensted	6
Helsingør	2
Herning	1
Hillerød	5
Hjørring	6
Holbæk	3
Holstebro	5
Horsens	9
Hvidovre	2
Høje-Taastrup	8
Hørsholm	1
Ikast-Brande	6
Ishøj	3
Jammerbugt	4
Kalundborg	2
Kerteminde	1
Kolding	14

København	24
Køge	2
Langeland	1
Lejre	7
Lolland	2
Lyngby-Taarbæk	2
Læsø	1
Mariagerfjord	5
Middelfart	3
Norddjurs	7
Nordfyn	2
Næstved	4
Odder	1
Odense	5
Odsherred	3
Randers	6
Rebild	8
Ringkøbing-Skjern	2
Ringsted	8
Roskilde	1
Rudersdal	5
Rødovre	5
Samsø	1
Silkeborg	2
Skanderborg	8
Skive	2
Slagelse	4
Stevns	1
Svendborg	6
Sønderborg	6
Thisted	5
Tønder	1
Tårnby	5
Varde	6
Vejen	5
Vejle	5
Vesthimmerland	2
Viborg	12
Vordingborg	2
Værlø	2
Aabenraa	9
Aalborg	9
Aarhus	13

Ingen besvarelser	
Albertslund	0
Ballerup	0
Egedal	0
Glostrup	0
Herlev	0
Lemvig	0
Morsø	0
Nyborg	0
Solrød	0
Sorø	0
Struer	0
Syddjurs	0
Vallensbæk	0

Spørgsmålet om hvilken kommune man kommer fra, er et af de sidste spørgsmål i spørgeskemaet, og de respondenter der er faldet fra løbende har derfor ikke besvaret dette spørgsmål.

DANMARK

Oxford Research A/S
Falkoner Allé 20
2000 Frederiksberg
Danmark
Tel: (+45) 3369 1369
office@oxfordresearch.dk

NORGE

Oxford Research AS
Østre Strandgate 1
4610 Kristiansand
Norge
Tel: (+47) 4000 5793
post@oxford.no

SVERIGE

Oxford Research AB
Norrländsgatan 11
103 93 Stockholm
Sverige
Tel: (+46) 08 240 700
office@oxfordresearch.se

FINLAND

Oxford Research Oy
Helsinki:
Fredrikinkatu 61a, 6kr.
00100 Helsinki, Suomi
www.oxfordresearch.fi
office@oxfordresearch.fi

BRUXELLES

Oxford Research
C/o ENSR
5. Rue Archimède
Box 4, 1000 Brussels
www.oxfordresearch.eu
office@oxfordresearch.eu

LATVIJA

Baltijas Konsultācijas, SIA
Vīlandes iela 6-1
LV-1010, Rīga, Latvija
Tel.: (+371) 67338804
info@balticconsulting.com
www.balticconsulting.com